

Økofascisme for liberalister

(om selvforskyldt umyndighed og andre former for misforståede demokrater)

Det kan godt være, at der findes et sted, hvor den mere forpligtende form for viden om det moderne samfund trives. Og det er sandsynligt, at denne viden findes i det videnskabelige system, inden for sociologien.

Hvis den findes, vil det indgå i dens selvbeskrivelse, at den kan få svært ved at finde klangbund for sine budskaber om det moderne samfund i det samfund, som den fokuserer på.

Her til lands er forskningen underlagt et politisk system, der ret ensidigt vurderer forskningen i relation til erhvervslivet: Alle de former for grundforskning og socialvidenskabelige kompetencer, som regeringen og erhvervslivet ikke umiddelbart kan se det potentielle økonomiske afkast i, er derfor under pres.

Regeringen og erhvervslivet identificerer forskningens succeskriterier med bidraget til dansk erhvervslivs indtjening.

De ansatte på universiteterne føler ikke længere, at deres **ledere** er deres. De beskrives af de ansatte forskere som regeringens og erhvervslivets forlængede arm, der ikke respekterer den form for videnskabelig autonomi, der ellers har været så afgørende for netop hele det moderne samfunds succes.

Den nye videnskabsminister, **Charlotte Sahl-Madsen**, varsler om fortsættelsen af en tendens. Hun har udelukkende sin erfaring fra erhvervslivet, og har næppe anden forståelse for forskningens funktion, end den der handler om at forskningens resultater alene skal vurderes på, om de tjener erhvervslivet.

Budskabet om, at erhvervslivets interesser og de økonomiske succeskriterier i det hele taget ikke går rent op i en slags sand overordnet formålmæssighed, har trange kår i den danske forskning og i det samfund, som samfundsforskningen tematiserer.

Funktionsdifferentieringen, adskillelsen mellem politik og forskning, truer med at bryde sammen, bl.a. fordi det politiske system har forvekslet sin politiske/demokratiske magt med videnskabens kompetencer. Der er tale om et skred, som sociologen Niklas Luhmann kunne sammenligne med et forsøg på at opløse "det moderne".

I luhmannsk forstand udmærker det moderne sig historisk ved den funktionsdifferentiering, der endnu opretholdes mellem f.eks. politik og videnskab, men som altså ikke respekteres.

Fra og med afslutningen af det feudale samfund begyndte de religiøse forklaringer, som ellers dårligt havde tilladt anden viden end den religiøse, at give plads til en videnskab, som her fik den funktion at afgøre, hvad der er sand og falsk viden.

Det politiske system begyndte på samme historiske stadium at udvikle sin egen rationalitet omkring egen funktion. Dvs. spørgsmålet om det fysisk administrativt at opnå og bevare magten inden for et domæne, bl.a. via lovgivning og muligheden for at lægge magt bag lovens ord, blev den særskilt veldefinerede politiske problemstilling. Spørgsmålet om det politiske systems legitimitet blev delvis

afpolitiseret med Machiavellis banebrydende værk "Fyrsten" fra 1532, dvs. reduceret til et delaspækt i magtens logik, den funktionsspecificerede politiske rationalitet.

Andre funktioner har på samme måde fået deres egne systemer, deres egne særskilte former for kognitiv og kommunikativ praksis. Og selv om den moderne udvikling først tog form på europæisk område, så er det den moderne funktionsdifferentiering, der om noget forklarer "det moderne samfunds" succes på globalt plan.

Det moderne samfund har hele tiden været tilpasset sin omverden. Ellers var det gået under! Verden har så at sige været stor nok til at bære den moderne succes, den europæiske samfundsforms udbredelse til hele jorden.

Videnskaben har leveret anvisninger på naturbeherskelse, det juridiske og politiske system har været med til at afstikke betingelser for det økonomiske system og borgerens muligheder for at forfølge individuelt sociale målsætninger, dvs. orientere sig rationelt i overensstemmelse med de særskilt differentierede former for moderne rationalitet. Og systemerne har kunnet udvikle sig parallelt dvs. yde til samfundet, samtidigt med at de blev mere og mere specialiserede og effektivt centreret om deres respektive funktioner.

Det nye er, at det moderne samfunds succes er blevet så stor, at det moderne samfund nu er det eneste, der er stort nok til at true det moderne samfund. Dets succes tenderer mod at underminere ellers givne mulighedsbetingelser og dermed sig selv. Det er ikke nødvendigvis tilpasset sin omverden længere. Omverdenen af naturligt givne mulighedsbetingelser er ikke længere en selvfølge for det moderne samfund. Disse mulighedsbetingelser ændrer sig og tenderer mod at forsvinde på en måde, som tvinger det moderne samfund til enten at genoverveje sin indflydelse på sine egne forudsætninger eller tage stilling til, om det kan og vil kunne fungere under de omstændigheder, som det helt utilsigtet er i færd med at skabe omkring sig.

Videnskaben forsøger på at forklare det på sine egne betingelser. Naturvidenskaben forklarer det moderne, at naturen ikke er en selvfølge, at det moderne samfund nu er i færd med at ændre sine egne forudsætninger med helt uoverskuelige konsekvenser for det moderne samfund selv som følge.

Sociologerne kan forklare, at det moderne samfund ikke er parat til at forstå sig selv som sin egen trussel. De kvalificerer en form for viden om samfundet, som det politiske system f.eks. ikke bryder sig om. Og sociologien kan underbygge tesen om mangelen på klangbund for sine budskaber alene med henvisning til, hvordan det politiske system bruger politisk magt, i forsøget på at diskvalificere den videnskabelige beskrivelse af selve det politiske systems mangel på respekt for sandheden om sig selv og det sociale uheldige indflydelse på sine mulighedsbetingelser i det hele taget.

Det politiske system beviser med sin adfærd, at adskillelsen mellem videnskab og politik ikke længere respekteres i det politiske system, når systemet med sin politiske magt spænder videnskaben for de kommercielle og demokratiske succeskriterier.

Når det så bliver fremhævet i kritikken af det politiske system, at det politiske system mangler respekt for sandheden i og med at det politiske system med magt vil bestemme, hvordan den videnskabelige sandhed skal kvalificeres, ja så gør det politiske system ikke andet, end performativt at bekræfte budskabet om sig selv med sit politiske forsøg på at reducere værdien af kritikken til et

dårligt økonomisk argument, for dermed at give sig selv et påskud for at fjerne denne videnskabelige sandhed om sin egen uduelighed fra jordens overflade.

De misforståede demokrater er sit eget paradoks. De bekræfter sandheden om dem selv og deres mangel på respekt for videnskaben med deres forsøg på at diskvalificere den med magt og økonomiske argumenter. Mentalt handikappet, som de er, fatter de hverken logik eller natur i deres egen performance. De adlyder blot deres egne indre sociale lovmæssigheder, fuldstændigt lige så idiotisk, som vi alle sammen risikerer at blive offer for de misforståede demokraters patetiske succeskriterier.

Det er langt fra kun måden, medier og politikere omgås sandheden på, som afslører bruddet med den moderne funktionsdifferentiering. Det er også det, at den politiske magt går ind og fremmer de af politiske grunde foretrukne budskaber frem for andre mere videnskabeligt kvalificerede og påtrængende budskaber, og så det at man i det hele taget springer op og falder ned på de ubekvemme sandheder over alt i det store selvvede demokratiske fællesskab.

Det moderne samfund har haft held med at indrette sig sådan, at alle hver især kan gemme sig bag flertallet og de bekvemme, dvs. de salgbare budskaber om sig selv, for på den måde at slippe for at tage ansvar for den kollektive underminering af de fælles mulighedsbetingelser, dvs. den underminering som alle bidrager frit til. Det er kommet der til, at alle hver især kan forfølge egne snævre succeskriterier, uden at tage hensyn til andet end de individuelt funktionspecificerede former for rationalitet. Og hvis vi hver især skulle få det dårligt med, at vi har lov at gøre, hvad vi kan, men ikke ligefrem bidrager til nogen fremtid for vore efterkommere på den måde, så kan vi undskylde os med, at det ville have været udemokratisk at ophæve demokratiet, at gå imod strømmen bare for at rede jorden. Det ville jo have været meget udemokratisk, med sandheden om demokratiet, at forsøge på at opløse demokratiet, bare fordi flertallet tog dødelig fejl!

Markedsideologien, der har manifesteret sig i samklang med demokratiet, lever ved den dogmatiske antagelse, at hvad der er godt for den enkelte økonomisk, det er bare godt. At der er tale om ideologi, overtro, det vidste allerede Adam Smith, hvilket han gav udtryk for med sin metafor omkring markedets skjulte hånd. Han troede på, at der kunne sættes lighedstegn mellem privatøkonomiske succeskriterier og det alment gode, men han kunne ikke forklare det, klart nok fordi det ikke er sandt!

Demokraterne orienterer sig som de har lært, i overensstemmelse med markedsfundamentalismen. De varmer sig ved hinanden, skriver til og om hinanden, dvs. de skaber deres forudsætninger for at forstå sig selv og alt andet i deres egen referenceramme.

Her er evnen til at reflektere over samfundet lige så betydningsløs, som markedsfundamentalismen og de skiftende demokratiske flertal effektivt blokerer for, at den sociale selverkendelse får indflydelse på udviklingen, forhindrer selvdestruktionen.

Hvor det religiøse dogme i middelalderen stod for forbudet mod at så tvivl om trosindholdet, der har vor tid markedet og demokratiet, som kun tillader den ene side af de selvnegerende succeskriterier i at komme til udtryk.

Fundamentalisternes performativt selvbekræftende argument er autistisk, kontekstuaafhængig og

formelt. Dvs. konklusionen er den samme, uanset hvilke anfægtelser deres tro udsættes for: ”Markedet har ret”, siger de, og fortsætter: ”Hvis anfægtelsen af markedet ikke kan sælges på markedet, så er det forkert, og hvis det kan sælges på markedet, så bekræfter det markedets lov, også selv om det går på, at markedets lov netop ikke er ret”

Demokraternes krav om at være demokratisk er fundamentalt dræbende, når det forveksles med et videnskabeligt sandhedskriterium. De lidt mere komplekse former for indsigt når aldrig igennem ”journalismens” kommercielle og demokratiske udvælgelseskriterier, selv om de mod alle odds skulle have kvalificeret sig videnskabeligt. Videnskaben er udemokratisk, siger de misforståede demokrater, som om man kunne ændre på sandhedsværdien i beskrivelsen af tyngdekraften med sine flertalsafgørelser og markeds-kriterier for succes.

Refleksionen har altid haft trange kår. Men der hvor det moderne med dets gigantiske succes, volumen, er blevet sin egen største trussel, der vil selvrefleksionen selvfølgelig have særligt trange kår. Den kender da også sin plads i mediehavets hierarki. Det indgå i de mere interessante refleksioner af det moderne i det moderne, at den kan indskrive sig i elendigheden, forstå sig selv som funderet i elendigheden, modsat resten af elendigheden, som bare er elendig.

Hvis det moderne samfund skal forstå sig selv som sin egen udfordring, så må det politiske system f.eks. igen lære at lade den videnskabelige sandhed kvalificere sig på videnskabens præmisser, lige som det politiske system må lære at forstå, at den magtudøvelse, der klart nok er det politiske systems autonome domæne, mister sin forpligtende karakter for resten af samfundet både moralsk og rationelt, hvis den ikke bygger på viden, som er kvalificeret på baggrund af videnskabens kriterier for at skelne mellem hvad der er sandt og falskt.

Det kan godt være at de misforståede demokrater via det politiske system tenderer mod at anbringe sig selv i en slags selvforskyldt umyndighed, og det kan også godt være, at spørgsmålet om legitimitet dybest set ikke behøver at være tilstede i de magtlogiske overvejelser. Men et politisk system, der med magt fjerner sin egen magtudøvelses legitimitet, det er også af rent magtlogiske grunde ude på et skråplan. På længere sigt kan den politiske magt ikke bestå uden i det mindste muligheden for at opretholde illusionen om sin egen legitimitet omkring sig. Det kan bevises, også selv om de misforståede demokrater er tilbøjelige til at råbe økofascist, hver gang de bliver bragt i forlegenhed i forhold til problemstillingen.

Forfatter: Cand. Phil. Steen Ole Rasmussen, (tlf. 36 93 23 63)